

Den tyske Toldsag.

I.

Danmark og Tyskland. Krisen og Handelspolitiken. Udviklingen af det internationale Samkvem og den internationale Solidaritet. 12. November-Skrivelsen. Finanstold og Beskyttelsestold. Programmet af 15. Debr. Bismarck vil gaa 60 Aar tilbage i Tiden. Tarifforslaget. Bismarck og v. Thüngen. En «agrarisk» Politik bebudes.

De stærke Bevægelser, der for Tiden føles i Evropas, navnlig Tysklands Toldpolitik, maa Danmark følge med vaagent Øje. Om Øjeblikket er kommet til at nedsætte «en stor Toldkommission» — hvad «Dagbladet» f. Ex. mener — er et andet Spørgsmaal. Der er sikkert dem, der mene, at vi netop nu bør vogte os for en forhastet Optræden. Den toldpolitiske Reaktion i Tyskland har for en stor Del udviklet sig under Indflydelse af en enkelt Mands personlige Prestige. Naar denne Mand er borte, ville Forholdene maaske stille sig paa en ganske anden Maade. Den nuværende tilbagegaaende Bevægelse i Tyskland har udviklet sig paa en saa lidet naturlig Maade, at der aldeles ikke er nogen Sandsynlighed for, at den i en længere Tid vil blive fortsat i sin nuværende Retning. Heri ligger, at vi netop i nærværende Øjeblik bør være særdeles varsomme med at foretage gennemgribende Forandringer i vor økonomiske Politik. Beskyttelsesmændene

ville vel mene, at nu maa der smedes, medens Jernet er varmt; men sindige Folk, der have Almenvellet for Øje, ville indse, at vi netop i nærværende Øjeblik skulle vogte os for en for rask Optræden. Alle ville derimod erkjende, at vi ikke tør lukke vort Øje for, hvad der nu gaar for sig i Tyskland, men at vi tværtimod maa vise det en agtpaagivende Opmærksomhed.

Politiske Motiver have i en stærkt fremtrædende Grad bidraget til at fremkalde den økonomiske Reaktion i Tyskland; dog have økonomiske Motiver selvfølgelig ogsaa været medvirkende. En stærk og vedholdende økonomisk Krise hjemsøger Tyskland, saavel som andre Lande. Denne Krise har udviklet sig under en Handelspolitik, der i Modsætning til Fortidens og til den nu projekterede gjerne kan kaldes, om end noget evfemistisk, «Frihandelspolitik»; — «altsaa,» argumenterer man, «altsaa er Frihandelspolitiken Aarsagen til Krisen; og altsaa maa vi forandre Politik, hvis vi ville ud af Krisen.» Forsaavidt en saadan Argumentation virkelig fremsættes *bona fide*, skyldes den en mangelfuld Logik og et mangelfuldt Kjendskab til Historien. Handelspolitiken har visselig en stor Indflydelse paa den økonomiske Stilling; men en stor Masse andre sociale Momenter ere medvirkende; disse eller nogle af disse Momenter kunne gjøre sig saa stærkt gjældende, at den handelspolitiske Indflydelse derved bliver mere eller mindre neutraliseret. Hvorledes den tidligere Handelspolitik har virket, og hvorledes den nu projekterede vil virke, lader sig ikke bestemme, saalænge de andre medvirkende Momenters Styrkegrad ikke er bleven udmaalt. Dette siger Logiken, og historisk-statistiske Undersøgelser bekræfte, at vi til en given Tid kunne finde økonomiske Forhold, der slet ikke stemme

med de *a-priori*-Slutninger, en exclusiv Hensynstagen til det handelspolitiske Moment havde ladet os danne.

Det er gaaet galt under den nuværende Handelspolitik, Frihandelspolitiken; altsaa er det gaaet galt paa Grund af den, og altsaa maa vi prøve noget Nyt, — siger man! Da Bismarck imidlertid, trods sin Genialitet, endnu ikke har været i Stand til at opfinde en Handelspolitik, der er ny i den Forstand, at den hverken er Frihandel eller Beskyttelse, bestaar det Ny efter hans Forslag simpelthen i en Tilbagevenden til den gamle Protektionisme. Denne havde den Opgave at «beskytte» det paagjældende Land imod den Ulykke at modtage Varer fra andre Lande. Og i Tyskland er Feltraabet da igjen blevet: «Tyskland for Tyskerne». Russerne ville hertil svare: «Rusland for Russerne!» Franskmændene: «Frankrig for Franskmændene!» Og de Danske: «Danmark for de Danske!» Og saa fremdeles. Men er det muligt saaledes at skrue Udviklingen tilbage? Er det muligt for de respektive Lande saaledes at spærre sig af fra Omverdenen?

Hvad siger Statistiken? Statistiken og Historien lader os med temmelig stor Sikkerhed formode, at de under Bismarcks Auspicier begyndte nationale Afspæringsforsøg — disse Forsøg paa at hemme den internationale Vareombytning — ikke have nogen megen stor Fremtid for sig. Et Par Data til dette Spørgsmaals Belysning.

Hele Jordens Kornhandel beregnes for omtrent hundrede Aar siden til maaske lidt over 10 Millioner Hektoliter aarlig; — nu gaa mindst 200 Mill. Hektol. Korn i Udenrigshandelen, og de forskjellige Staters Beboere købe og sælge hvert Aar Brødfrugter til en Værdi af

mindst 4500 Mill. Kr. Skal dette fremtidigt ophøre? Skal Tyskeren herefter kun spise tysk Korn? Skal alene Russeren spise russisk Korn? og skal Danmark ophøre med at ud- og indføre Korn? Alle Parter vilde være slet tjente dermed: paa et Sted vilde man foræde sig, paa et andet Sted sulte ihjel. — Og Kreaturhandelen! I de sidste Aar har Handelen alene mellem de evropæiske Stater omfattet langt over 2 Millioner Stk. Hornkvæg, $3\frac{1}{2}$ Mill. Stk. Faar og $2\frac{1}{2}$ Mill. Stk. Svin. Dertil kommer, at Nordamerikas Forenede Stater 1876—77 udførte for 250 Mill. Kr. Kvæg og Kjød, og at alene England i 1877 betalte omtr. 200 Mill. Kr. for udenlandsk Kjød og Kreaturer; ja for den hele Tilførsel af Levnetsmidler betalte England Udlandet c. 2900 Mill. Kr., medens det i 1857 kun havde betalt 1150 Mill. Kr. herfor. Skal ogsaa denne internationale Handel med Livsfor nødenheder ophøre? — Og nu Handelen med de tre dominerende Beklædningsstoffer! Bomulden, som vi maa hente udenfor Evropa, giver Verdenshandelen 29 Millioner Centner; den raa Faareuld 14 Mill. Centner, medens Evropa fra Østasien aarligt maa hente 13 Millioner Pd. Raasilke til en Værdi af 3- à 400 Millioner Kr. — Disse Tal vise dog vel tilstrækkeligt tydeligt den bestaaende Civilisations udpræget kosmopolitiske Karakter. Mener man at kunne udviske det; mener man at protektionistiske Toldforholdsregler — d. v. s. Forholdsregler, der i Virkeligheden ikke gaa ud paa Andet end paa en Besværliggjørelse af det internationale Samkvem — i Længden ville blive taalte? Har man betænkt, hvor store de Interesser ere, det her drejer sig om? Oprettelsen af beskyttende Toldskranker er i Principet ganske det Samme som en større eller mindre Ødelægelse af de 43 000 Mil Jernbaner, der omspænde Jorden.

De 1 $\frac{1}{2}$ Mill. Jernbanevogne, der for Tiden existere, befordre aarlig 16 000 Millioner Centner Fragtgods. Tør man ignorere alle de Interesser, der knytte sig hertil? Ser man ikke, hvad det betyder, at — trods den økonomiske Misere — repræsenterer den aarlige Udenrigs-Omsætning en Værdi paa over 50 000 Millioner Kroner, medens den for ti Aar siden knap var 40 000 Mill.Kr.?)

Det hele internationale Samfærdsels- og Omsætningsvæsen har bragt den evropæiske Civilisation op til en tidligere uanet Højde; — dette Resultat er ikke blevet naaet uden Ofre. Paa Omsætnings- og Samfærdselsvæsenet er der tværtimod blevet kostet umaadeligt. Men disse umaadelige Bekostninger ville, i større eller mindre Grad, have været fuldstændigt spildte, hvis man nu, med Bismarck, vil vende tilbage til det System, man med saa stort Besvær tildels havde faaet rystet af sig. Med stort Besvær fik man den gamle Protektionisme fjernet, indgik Toldforbund, sluttede Told- og Handels-traktater, fik de forskjellige Landes Jernbaner mere eller mindre sammenknyttede, stiftede en Verdenspostforening, afsluttede Telegrafkonventioner og internationale Overenskomster om Mønt, Maal og Vægt, etc. etc., — Altsammen i det Øjemed at gjøre det lettere for det ene Land at træde i Bytteforhold til det andet. Og nu kommer Bismarck og siger, at alle disse Anstrengelser maatte ønskes ugjorte: Tyskland for Tyskerne! Men — spørges der — hvorfor ikke gaa videre? hvorfor ikke tage Konsekvenserne: Preussen for Preusserne, Sachsen for Sachserne, Lippe-Detmold for Lippe-Detmolderne!

*) Neumann-Spallart: Der Schutz in der Weltwirthschaft. Berlin, Simion. 1879.

Bismarck vil vende tilbage til Fortiden. Men er dette muligt? Vi kunne med største Lethed dekretere, at den Toldtarif, vi nu have, skal ombyttes med den, vi havde for 20, 30, 50 Aar siden. Og hvad saa? Vilde vi med det Samme have gjenindført de Tilstande, der fandtes for 20, 30, 50 Aar siden? Paa ingen Maade! Med et Pennestrøg kunne vi udlette den skrevne Lov; — men det internationale Samfærdsels- og Omsætningsvæsens Udvikling i de sidste 20, 30, 50 Aar har bragt Noget med sig, som et Pennestrøg ikke sletter ud. Det økonomiske Solidaritetsforhold, der i stedse stærkere Grad har udviklet sig mellem de forskjellige Nationer, lader sig ikke slette ud. Under Følelsen af den internationale økonomiske Solidaritet stiller de enkelte Landes Produktion og Konsumtion sig nu paa en ganske anden Maade end for en Menneskealder siden. En ny økonomisk Virksomhed har udviklet sig i et eller andet Land; — en ældre er til Gjengæld bleven opgivet. England, f. Ex., ønsker nu at indføre 25 pCt. mere Brød end for sytten Aar siden; — til Gjengæld producerer det mere Jern end tidligere og ønsker at udføre mere deraf end tidligere, for dermed at betale den Hvede der indføres. Saaledes overalt. At lade uvidende om Omskiftelserne i de forskjellige Landes økonomiske Virksomheder, vilde hævne sig. Det vil vise sig, at Protektionismen ikke i det nittende Aarhundredes anden Halvdel vil frembringe samme Virkninger som i Aarhundredets første Halvdel.

Bismarck vil alligevel gjøre Forsøg paa at vende tilbage til Fortiden. Han vil, siger han, hjælpe paa Tysklands Industri. Og Godsejeren har maaske heller ikke Noget imod at skaffe Godsejerne nogle Smaafordele. Man indvender rigtignok mod hans Projekter, at selv om de

kunne være endel Producenter behagelige, ville de dog være alle Konsumenter ubehagelige. Konsumenter ere vi Alle, — og maaske netop derfor bryder man sig ikke om dem. Det er, synes det, Særinteresserne, ikke Almeninteressen, man vil tage sig af. I saa Fald kan det maaske gjøre noget Indtryk, naar der mindes om, at Protektionismen, forsaavidt den er effektiv d. v. s. forsaavidt den virkelig holder Udlandets Varer ude, ikke blot gaar ud over hele det konsumerende Publikum, over Almeninteressen, men at den ogsaa rammer særdeles store Særinteresser paa det Føleligste, nemlig alle de Interesser der knytte sig til Handels- og Transportindustrien. Det er ikke Smaating, det her drejer sig om: alene Jernbanedriften beskæftiger $2\frac{1}{2}$ à 3 Mill. Arbejdere; med adskillige af de største Industrigrene kan den tage det op. Vi maa altsaa anmode om, at, naar den omtalte «store Toldkommission» bliver sammensat — hvilket nok ikke vil være saa ganske let —, at der da tages det tilbørlige Hensyn ogsaa til Interesser, der ikke ere Fabrikinteresser. Vi maa anmode om, at alle de Interesser, Handelsvirksomheden repræsenterer, samt alle de Interesser — baade Kapitalist- og Arbejder-Interesser —, der knytte sig til Jernbane- og Telegrafvæsen, til Skibsfarten og til det hele Samfærdselsvæsen, tilstrækkeligt fyldigt maa komme til Orde. Og ikke blot for de Privates Skyld, men ogsaa for sin egen maa Staten tænke lidt paa de her nævnte Interesser. Staten ejer, for Exempel, selv Jernbaner; men disses Rentabilitet vil en effektiv Beskyttelsestold nødvendigvis forringe, muligvis endog i en betydelig Grad. Paa saadanne Konti har man for Tysklands Vedkommende beregnet særdeles store Tab*).

*) Jfr. Neumann-Spallart anf. Skr.

Men Bismarck holder alligevel fast ved sin Plan, og skal nok vide at drive den igjennem. Og dette er ham af Vigtighed, ikke blot for de Industridrivendes og nogle Andres Skyld, men ogsaa for — Statskassens Skyld. Det ubehagelige Tilfælde er jo indtruffet, at de fem Milliarder for længe siden ere opspiste. Kun faa Aar efter at have modtaget en Pengesum, der i 1871 syntes aldeles exorbitant, maa de tyske Finansmænd lægge deres Hoveder i Blød for at udfinde ny Indtægtskilder. Tilfældet er ubehageligt, men ikke uforklarligt: de Bismarck'ske Militærudgifter have forvandlet Statskassen til et Danaidernes Kar. Derfor søger Bismarck i sin Plan at forene det Uforenelige; to hinanden modsigende Øjemed skulle opgaa i en højere Enhed: Industrien skal «beskyttes» mod Udlandets Indførsel til Tyskland, og Statskassen skal fyldes; Beskyttelsestold og Finanstold i broderlig Forening.

Om de store Finansprojekter har man siden Aar og Dag forhandlet i Tyskland. Første Plads i disse Forhandlinger havde det omfattende Tobaksmonopolprojekt i lang Tid. Men ny Flugt i hele Sagen bragte Bismarck ved sine til Forbundsraadet rettede to Skrivelser fra forrige Aars Slutning: Skrivelsen af 12. November og den endnu berømtre af 15. December.

I Skrivelsen af 12. November hedder det:

«Rigets saavel som de enkelte Forbundsstaters finansielle Stilling udkræver en Forøgelse af Rigsindtægterne derved, at de Riget til Raadighed staaende Indtægtskilder i stærkere Grad benyttes. Ved den i forrige Sommer (1878) afholdte Ministerkonference i Heidelberg, har da ogsaa den Overbevisning fundet enstemmigt Udtryk, at det indirekte Skattesystem maa videre udvikles i Tyskland. . . . Desuden fordrer den tyske Industri nuværende Tilstand . . . at man indgaaende undersøger dette Spørgsmaal: bør ikke Forsyningen

af det tyske Marked i højere Grad sikres de nationale Produkter, og bør der ikke virkes hen til en Forøgelse af den indenlandske Produktion?»

Efter at Rigskansleren derefter nøjere har omtalt den attraaede Beskyttelse samt berørt forskellige Punkter i Toldtarifen, der formentlig bør ændres, slutter han sin Skrivelse med at anbefale Forbundsraadet Nedsættelsen af en Kommission, hvis Opgave det skulde være at undersøge alle Tarifspørgsmaalene. Denne Kommission blev da nedsat, og under 15. December f. A. gav Rigskansleren derefter en Udvikling af de Synspunkter, der efter hans Mening burde være de ledende ved Toldtarifens Revision.

«I første Linje,» saaledes begynder Bismarck sit interessante Program, «i første Linje staar den finansielle Reforms Interesse for mig: den direkte Skattebyrde bør formindskes, idet Riget faar sine af indirekte Afgifter flydende Indtægter forøgede.»

At Tyskland trænger til at faa sine indirekte Skatter forhøjede søger Bismarck at vise ved til sin Skrivelse at føje en Oversigt over forskellige Staters Toldindtægter. Af denne Oversigt ses det, at i følgende Stater udgjorde den opkrævede Told aarligt i Gjennemsnit

i Amerikas Foren. Stater	16,34	Reichsm. pr. Individ af Befolkn.
i Storbritannien	12,50	—
i Danmark	10,60	—
i Sverig	5,03	—
i Frankrig	4,68	—
i Italien	2,97	—
i Tyske Rige	2,83	—
i Rusland	2,65	—
i Østrig-Ungarn	1,26	—

Vi Danske kunne jo glæde os over, at vi indtage en udsædvanligt høj Plads. Men for Tyskland ser det sørgeligt ud: i alt Fald uddrager den tyske Rigskansler af denne, i Virkeligheden aldeles intetsigende, Sammen-

stilling, den Slutning, at Tyskland staar paa et nedslaaende primitivt Standpunkt; — det synes, at hans Mening er den, at den Stat, som har den højeste Told og Told paa det største Antal Varer, — er den lykkeligst udviklede. En nøjere Forklaring heraf gives ikke, medmindre man vil finde Forklaringen i det gamle noksom bekjendte Argument, at Tolden er en Afgift, som «ikke mærkes».

Bismarck udvikler videre:

«Ikke i en Forøgelse af de for Riget og Staterne nødvendige Byrder, men deri, at en større Del af de uundgaaelige Byrder opkræves under de mindre trykkende indirekte Skatters Form, — bestaar den Finansreform, hvis Virkeliggjørelse ogsaa Toldtarifrevisionen skal tjene. For at skaffe et med dette Hensyn stemmende Grundlag for Revisionen bør det efter min Mening anbefales, at ikke blot enkelte Artikler, der særligt egne sig derfor, belægges med højere Told, men at man vender tilbage til Principet: alle over Toldgrænsen indgaaende Varers Toldpligt, — et Princip, der var opstillet som Regel i den preussiske Toldlovgivning af 1818, og senere kom til Udtryk i Forenings-Toldtarifens almindelige Indførselsafgift indtil Aaret 1865.»

Bismarck vil have højere Told og Told paa alle Varer, — i det Øjemed, forsikrer han, at lette Trykket paa Skatteyderne med under 6000 M. aarlig Indtægt. Han vil lette Trykket paa dem — ved at indføre Afgifter, som netop de i en aldeles overvejende Grad maa udrede! Ludwig Bamberger har bl. A. paavist det Selvmodsigende heri. Ogsaa paaviser han den forbavsende Anakronisme i Forslaget om at vende tilbage til 1818: «Tænk Dem engang, hvad det vil sige, at sætte os tilbage til 1818! Bismarck vil føre os tilbage til en Tid, — da man endnu ikke kjendte Dampskibe, Jernbaner, Telegrafer og de hundredetusinde Ting, som i disse 60 Aar have forandret Verden fra Grunden af, navnlig paa Samkvemmets Om-

raadel! Minder det ikke om den Anekdote, som der fortælles om hin Kurfyrste af Hessen? Kurfyrsten vendte, da Kongen af Westfalen var bleven fordreven, atter tilbage til sit Rige, og da han den første Dag tidligt om Morgenen gjorde sin Runde gennem Slotsparken, som han havde plejet at gjøre, spurgte han den der posterede Skildvagt: «Er der siden min sidste Omgang passeret noget Nyt?», hvorpaa Skildvagten ærbødigt svarede: «Nej, Deres Højhed, aldeles intet Nyt*» »

Umiddelbart til den sidst citerede Passus følger Bismarck følgende nøjere Bestemmelse og Modifikation:

«Fra denne almindelige Toldpligt ville være at undtage saadanne for Industrien uundværlige Raastoffer, der slet ikke kunne produceres i Tyskland (Bomuld, f. Ex.), og efter nøjere Undersøgelse ogsaa saadanne, der kun kunne produceres i utilstrækkelig Kvantitet eller Kvalitet. — Alle ikke særligt undtagne Gjenstande skulle belægges med en Indførselsafgift, der afmaales efter Varernes Værdi og saaledes at forskellige Procentsatser lægges til Grund, ganske efter den indenlandske Produktions Behov. De herefter fastsatte Toldsatser skulle føres tilbage til og opkræves efter Vægtenheder, saaledes som Regelen er i den bestaaende Toldtarif, forsaavidt ikke Gjenstandens Natur mere anbefaler en Told pr. Stk. (som ved Kvæg, f. Ex.) eller en Told umiddelbart efter Værdien (som ved Jernbanevogne, Jernflodskibe).»

Men Toldtarifen af 1818, paa hvilken Bismarck be-
raaber sig, fritog i Virkeligheden langt flere Artikler. Raajern, Træ, forskellige Landbrugsprodukter, Kartoffler m. flere Artikler (ialt 26) vare ganske toldfri, og længe før 1865, der nu betegnes som «Ulykkesaaret i den tyske Toldpolitik», befriedes en stor Mængde Artikler ganske

*) Bamberger: Das Schreiben des Reichskanzlers betreffend die Revision des Zolltarifs. Berlin, Simion. 1879.

for Told, saaledes i 1833 og 1853. Altsaa ikke engang Rigskanslerens historiske Angivelser ere korrekte.

I finansiell Henseende venter Bismarck sig ikke lidet af en Toldrevision i den angivne Retning. Han opstiller følgende Beregning:

I 1877 havde Tysklands Vareindførsel en Værdi af 3877 Mill. M. Heraf faldt paa hidtil toldfri Artikler lidt over 2800 Mill. M. Ogsaa i Fremtiden ville nogle Artikler blive toldfri. Antage vi, at Indførselsværdien for de ogsaa fremtidigt toldfri Artikler, vil løbe op til 1400 Mill. M. — «hvilket uden Tvivl er altfor højt anslaaet» — bliver der dog tilbage Indførselsartikler til en Værdi af mindst 1400 Mill. M. Forudsætte vi nu, at den Indførselstold, man fremtidigt vil opkræve «kun» vil udgjøre 5 pCt. af Værdien i Gjennemsnit, bliver Resultatet dog: en Forøgelse af Tysklands aarlige Toldindtægter paa 70 Millioner M.!

Ligeoverfor denne Indtægtsforøgelse vil der — paa staar Bismarck — ikke staa forøgede Oppebørselsudgifter etc. De toldpligtige Artikler, Tysklands Toldvæsen for Øjeblikket har at gjøre med, veje knap 15 Mill. Ctr.; de toldfri Artikler veje 300 Mill. Ctr.; skal Toldvæsenet herafter afkræve Told af den halve Del heraf, vil det følgende faa at gjøre med 150 Mill. Ctr. til. Altsaa mener Bismarck, at det samme Antal Toldbetjente ligesaa nemt vil kunne veje, tælle og kontrollere 150 Mill. Ctr. som 15 Mill. Ctr.! De tyske Toldbetjente synes, som Bamberger siger, i Bismarcks Øjne at være behændigere end Tusindkunstnere!

Saaledes Programmets finansielle Del. Dets protektionistiske eller — mere smagfuldt — «handelspolitiske» Del indeholder Følgende:

«Naar altsaa den af mig forsvarede Gjenindførelse af den almindelige Toldpligt maa anbefales fra det finansielle Synspunkt, paa hvilket jeg lægger Hovedvægten, saa lader efter min Mening et saadant System sig heller ikke anfægte i nationaløkonomisk Henseende. — Jeg lader det staa ved sit Værd, om en fuldkommen, gjensidig Frihed i det internationale Samkvem, hvad Frihandelstheorien betragter som Maalet, vilde stemme med Tysklands Interesse. Men saa længe de fleste af de Lande, til hvilke vi ere henviste med vor Omsætning, omgive sig med Toldskrænker, og saalænge Tendensen til at forhøje disse er i Tiltagen, — forekommer det mig at være berettiget og paabudt af Nationens økonomiske Interesse, at vi, naar det gjælder at tilfredsstille vore finansielle Fornødenheder, ikke lade os indskrænke ved den Betragtning, at tyske Produkter ved vore Forholdsregler ville modtage en ringe Begunstigelse fremfor udenlandske. — Den nu bestaaende Foreningstoldtarif indeholder ved Siden af rene Finanstoldsatser en Række maadeholdne Beskyttelsestoldsatser for bestemte Industrigrene. En Ophævelse eller Formindskelse af disse vilde, navnlig i Betragtning af Industriens nuværende Stilling, ikke være tilraadelig; maaske maa det — efter Udfaldet af de Enquêter, der for Tiden foretages — endog anbefales, at mange Artikler af Hensyn til enkelte særligt lidende indenlandske Industrigrene faa den højere Told tilbage eller faa de nuværende Toldsatser forhøjede. — Men Beskyttelsestoldsatser, som enkelte Industrigrene nyde godt af, virke, især naar de overskride den Højde, som Hensynet til det finansielle Udbytte bestemmer, ligesom et Privilegium, og de møde hos Repræsentanterne for de ikke-beskyttede Erhvervsgrene den Uvilje, som ethvert Privilegium er udsat for. Men denne Uvilje vil et Toldsystem ikke kunne møde, naar det, indenfor de af den finansielle Interesse dragne Grænser, giver den samlede indenlandske Produktion et Fortrin fremfor den udenlandske Produktion paa det hjemlige Marked. Et saadant System vil i ingen Retning kunne vise sig som trykkende, fordi dets Virkninger fordeler sig over alle Nationens producerende Kredse mere ligeligt, end Tilfældet er, naar Beskyttelsestolden kun tilfalder enkelte Industrigrene. Det Mindretal af Befolkningen, der overhovedet ikke producerer men kun konsumerer, vil tilsyneladende tabe ved et Toldsystem, der begunstiger den hele nationale Produktion. Naar et saadant System imidlertid

forøger Totalsummen af de i Indlandet producerede Værdier og saaledes i det Hele hæver Nationalvelstanden, saa vil dette sluttelig ogsaa være til Nytte for Befolkningens ikke-producerende Dele og navnlig for de af fast Pengeindtægt levende Stats- og Kommuneembedsmænd; thi Samfundet vil da raade over Midler, hvorved de forskellige Tryk kunne udjævnes, saafremt virkelig en Forhøjelse af Priserne paa Livsfornødenhederne skulde resultere deraf, at Toldpligten udvides til at omfatte hele Indførselen. Men en saadan Prisforhøjelse vil — hvad man kan forudse — dog ikke, naar Tolden er ringe, indtræde i saa høj en Grad som Konsumenterne pleje at frygte.»

Man vil i dette interessante Stykke bemærke, hvorledes de forskjelligste Ting sammenblandes: der skal skaffes Penge i Statskassen ved at afkræve Told af de udenlandske Varer, der komme over Grænsen, — og Industrien skal samtidigt «beskyttes», derved at de udenlandske Varer forhindres i at komme over Grænsen; — der skal indføres Beskyttelsestoldsatser, d. v. s. «Privilegier», — men «Privilegiet» skal tabe sin odiøse Karakter, derved at det gives til Alle; — der skal indføres et System, der giver Fordele til Nogle paa Andres Bekostning, — men det, som «de af fast Pengeindtægt levende Stats- og Kommunalembudsmand» tabe, skal erstattes dem, idet man ved forhøjede Skatter tager fra de Andre, hvad de havde vundet paa Embedsmændenes Bekostning. Hvad er Meningen med alt dette?

Sit Program slutter Bismarck endelig med nogle Bemærkninger om, hvorvidt Indland eller Udland bærer Tolden, om Toldens Forhold til Prissvingningerne og om disse Jernbaneselskaber, der ikke længere skulle have Lov til ved deres Taxtbestemmelser at «skabe Rigets økonomiske Lovgivning en Konkurrence, at neutralisere Re-

geringens Handelspolitik og at udsætte Nationens økonomiske Liv for Svingninger.»

Det har ikke kunnet være Andet end, at Bismarcks told- og handelspolitiske Program maatte udæske en alvorlig Kritik. Vi have alt nævnt den Bamberger'ske. Bamberger belyser bl. A. den Paastand, at det er «Frihandelen», der er Skyld i den økonomiske Misere. «Hvilken Frihandel? Maaske den Frihandel, der fremdeles opviser en Toldtabel paa 44 Hovedpositioner med 139 Underafdelinger for utallige Artikler, og som i Principet kræver Told af alle vigtige Artikler, alle Raastoffer, der ikke ere ubetinget nødvendige for Ernæringen og Produktionen!» — Han indrømmer, at en protektionistisk Bevægelse gaar gennem de forskellige Lande. Men har den tyske Regering Ret til at paaberaabe sig den? Det er jo netop «visse Medlemmer af den tyske Rigsregering», der mere end alle Andre, have fremkaldt den Bevægelse, af hvilken de nu ville gjøre Kapital! — Og hvilke finansielle Resultater har man Ret at vente? Ikke blot ville Indtægterne umuligt blive saa store som paaregnede, naar Beskyttelsen skal være effektiv, men ligeoverfor Indtægterne vil der staa betydeligt forøgede Udgifter: ikke blot en fordyret Told-Administration, men ogsaa et fordyret Hærvæsen (Jern og Læder!), større Gager til Embedsmændene paa Grund af Prisforhøjelserne, Indtægtstab paa den ene Side og Udgiftsforøgelser paa den anden! — Endelig er det med fuld Føje, at Bamberger fremhæver Umuligheden af i det Bismarck'ske Skatteprogram at opdage «Nationaløkonomen», «den økonomiske Politiker» eller «den politiske Økonom»: det er kun Politikeren, der her viser sig, ja i Grunden kun Døgn-Politikerens, — den Politiker, der kun bekymrer sig om den øjeblikkelige Virkning!

Naar vi fastholde dette Synspunkt, ville vi have lettere ved at forstaa den ellers saa forbavsende Hurtighed, hvormed Bismarck har tilegnet sig sine nuværende handelspolitiske Anskuelse: I 1869, da det tyske Toldparlament netop var traadt i Virksomhed, udtalte Bismarck sig d. 21. Juni i Toldparlamentet for at befri det store Antal af Indførselsartikler for Told, og han erklærede sig for en Tilhænger af det engelske Toldsystem. I 1875 erklærede Bismarck, at Frigjørelsen af de fleste Artikler for Told var hans Ideal, og at det engelske System stod for ham som det Mønster, der burde efterlignes. Og i samme Aar, 1875, udtalte Trontalen — som man dog i Almindelighed antager, nyder Rigskanslerens Billigelse — sig ganske i samme Aand. Dengang var Krisen jo allerede brudt løs, og naturligvis gik Beskyttelsesmændenes Bestræbelser ogsaa dengang ud paa at gjøre Handelspolitiken ansvarlig for de indtraadte Kalamiteter; — men derpaa svarede Trontalen: «Naar Handel og Omsætning for Øjeblikket befinder sig i en Stagnations-Tilstand, i en af de Kriser, der i Tidernes Løb periodisk vende tilbage, saa ligger det desværre ikke i Regeringens Magt at afhjælpe dette Onde, hvilket i andre Lande føles paa samme Maade som i Tyskland.» Og samtidigt erklærede Rigskanslerens Venner i Rigsdagen, at «vi ville forene os med Frihandelspartiets Repræsentanter om en Simplifikation af Toldtarifen.» Dengang tænkte Ingen paa, at denne Simplifikation vilde komme til at bestaa i Indførelsen af den «almindelige Toldpligt»! Og det følgende Aar, 1876, da Frihandelsmanden Delbrück traadte ud af Ministeriet, og da der i den Anledning i den preussiske Landdag udtaltes Frygt for en Forandring i Regeringens Handelspolitik, erklærede Rigskansleren, at «mellem ham og Del-

brück var der ikke indtraadt Skygge af Meningsforskjel med Hensyn til nogetsomhelst af de svævende Spørgsmaal.» Han fandt sig senere i samme Aar foranlediget til at tilføje, at han var og altid havde været aldeles principielt enig med hin Frihandelsmand. Ja, endnu fra det følgende Aar haves Regeringsudtalelser i Frihandelsretning. Dengang var dog endnu ikke den Tid helt forbi da ethvert Menneske, der vilde gjælde for at være fornuftig og indsigtfuld, protesterede mod Benævnelsen Beskyttelsesmand; — nu har dette forandret sig; Tegnet er blevet givet fra ovenaf; nu gaar man frank og fri omkring som Beskyttelsesmand og betegner Frihandelen som en ubegribelig Illusion. Med rivende Fart har Omslaget fuldbyrdet sig: kun i to Aar har man arbejdet — for at komme tilbage til det Punkt, hvorpaa man stod for 60 Aar siden*). —

Vi gaa fra Programmet til dets Udførelse. Men med den blev det dog denne Gang ikke til noget Rigtigt, i alt Fald ikke til Noget, der fuldstændigt kunde tilfredsstille den store tyske Statsmand. Det viste sig, at Bismarck dog ikke var fuldt saa almægtig, som han havde troet; han mødte en Modstand som han ikke ganske kunde overvinde; han maatte opgive sin Yndlingstanke om en fuldstændig Gjennemførelse af «den almindelige Toldpligt». Det kom denne Gang ikke videre end til en Begyndelse. Denne Begyndelse finde vi i det Toldtarif-Forslag som, i Overensstemmelse med Forbundsraadets Beslutninger, nu er til Behandling i den tyske Rigsdag. Og denne Begyndelse er, som vi skulle se, dog ret net.

Den ny Toldlov vil i sin 1ste § bestemme Lovens

*) Bamberger anf. Skr.

Ikrafttræden samt Ophævelsen af den nugældende Tarif af 1ste Oktbr. 1870. § 2 giver en nøjere Forklaring af hvorledes Vægttolden opkræves. § 3 fritager fra al Fortoldning Postforsendelser paa 250 Gram Bruttovægt eller derunder. § 4 nævner endel Gjenstande, der, under visse Betingelser, ere fri for Told (for Exempel Jernbanevogne forsaavidt de ere i Fart mellem Tyskland og et Naboland, og andre saadanne Gjenstande, hvor Toldfrihed omtrent er en Selvfølge). Fremdeles bestemmer den ret interessante § 5, at Varer, der komme fra Stater, som behandle tyske Skibe eller Varer af tysk Herkomst ugunstigere end Skibe og Varer fra andre Lande, eller som kræve en betydeligt større Told af tyske Varer end den Told, Tyskland opkræver, — kunne, forsaavidt Traktatbestemmelser ikke forhindre det, belægges med en Extraafgift indtil det Dobbelte af den tarifmæssige Indførselsafgift. En lille Trusel! Det er det, man kalder «Kamptold»! — Endelig følger den egenlige Toldtarif. Af den skulle vi fremdrage nogle Positioner og sammenligne dem med det Bestaaende, idet vi dog bemærke, at for nogle Varers Vedkommende (Papir og Papvarer, Uld og Uldvarer, Hørgarn, Linnedvarer m. fl.) er en Sammenligning med den bestaaende Tarif umulig eller vanskelig paa Grund af forskellige foretagne Forandringer.

Det Første, Læserne vel ville spørge om, er: hvad blev det saa til med «den almindelige Toldpligt»? Ja, det viste sig naturligvis umuligt at gennemføre den bogstaveligt! Toldlovudkastet nævner flere Varer som toldfri, deriblandt:

Uld, Hør og nogle andre raa vegetabiliske Stoffer, Huder og Skind, Haar og Børster, Bomuld, Silke, forskellige raa mineralske Stoffer, Stenkul, Brunkul, Cokes, Tørv og Tørvekul, Sten, almindelige Mursten og ildfaste

Sten, ædle Metaller og nogle uædle saasom raat Bly, raat Kobber samt Kobber- og andre Skillemonter, raat Tin og raat Zink, Brændevæd, Trækul, Kork etc., Tjære, Beg, Harpix og Asfalt, Literatur- og Kunstgjenstande, forskjellige (ikke musikalske) Instrumenter, forskjellige Dyr f. Ex. Geder, Skibe med dertil hørende Dampmaskiner, Ankre og Utensilier, forskjellige Drogueri- og Apotheker-varer, Kautschuck, Affald.

Disse Varer skulle, som sagt, være toldfri. Men hidtil vare de det (i alt Fald paa en enkelt mindre betydende Undtagelse nær) ogsaa. Saa noget Fremskridt er her altsaa ikke Tale om.

Dette var, om man vil, Tarifens Lysside! Vi komme nu til dens mindre glædelige Del. Her skulle vi først nævne de to Positioner, der er blevet talt saa meget om: Kvægpositionen og Kornpositionen.

Tarifudkastets Nr. 39 bestemmer: Af følgende Dyr erlægges der pr. Stk. følgende Told: Heste, Mulæsler, Muldyr og Æsler 10 M., Tyre og Køer 6 M., Oxer 20 M., Ungkvæg 4 M., Kalve under 6 Uger 2 M., Svin $2\frac{1}{2}$ M., Grise under 10 Kilogr. 0,30 M., Faar 1 M., Lam $\frac{1}{2}$ M. — Alle disse Dyr vare hidtil (alene med Undtagelse af Svin og Grise) toldfri! For at være fuldstændige maa vi tilføje, at denne Position dog godhedsfuldt nævner Geder som toldfri!

Pos. 9 indeholder: Af følgende Kornsorter og Landbrugsprodukter erlægges der pr. 100 Kg. følgende Told: Hvede, Havre og Bælgrugter saavel som ikke særligt nævnte Kornsorter 1 M., Rug, Byg, Majs og Boghvede $\frac{1}{2}$ M., Malt 1 M. 20 Pf., Anis, Koriander, Fennikel og Kommen 3 M., Raps 0,30 M. — Alle disse Artikler vare hidtil toldfri! For ogsaa her at være fuldstændige maa vi tilføje, at Positionens sidste Litra siger, at Landbrugsprodukter «anderweitig nicht genannt» ere toldfri; men man mindes, at Positionen i sin Begyndelse siger, at ikke blot de særligt nævnte men ogsaa de ikke-nævnte Kornsorter svare Told!

Disse to Positioner høre til de mest omtalte; men vi kunne maaske dog, naar vi tage Tarifudkastet for os, finde nogle andre der ogsaa ere ret interessante:

Pos. 2. Bomuld og Bomuldsvarer. Den raa Bomuld er, som vi hørte, toldfri; men Tolden paa Bomuldsvarer foreslaas meget betydeligt forhøjet. Tolden paa Bomuldsgarn skal saaledes sættes op til et Beløb, der er 100, 200, 300 ja endog over 300 pCt. større end den nuværende. Gjennemgaaende er der for Bomuldsvarerne en meget betydelig Toldforhøjelse.

Pos. 3. Bly og Blyvarer. Det raa Bly er toldfrit; men medens valset Bly og Bogtrykkerskrift samt grove Blyvarer hidtil vare toldfri, skal Tolden herefter være resp. 3 og 6 M. pr. 100 Kg. De finere Blyvarers Told vedbliver at være 24 M. pr. 100 Kg.

Pos. 4. Børstenbindervarer. Grove Børstenbindervarer hidtil toldfri; — herefter 4 à 8 M. pr. 100 Kg. De finere herefter som hidtil 24 M. pr. 100 Kg.

Pos. 6. Jern og Jernvarer. Raajern hidtil toldfri; — herefter 1 M. pr. 100 Kg. Forskjellige Sorter Jern og Jernvarer, der siden 1ste Jan. 1877 vare toldfri; — herefter $2\frac{1}{2}$ à 6 M. pr. 100 Kg.

Pos. 13. Træ og Trævarer. Forskjellige hidtil helt eller næsten fri Træsorter og Trævarer fortoldes herefter med tildels betydelige Satser. Saaledes: Bark hidtil frit, — herefter $\frac{1}{2}$ M. Raat eller kun med Øxen tilhugget Træ hidtil frit, — herefter $\frac{1}{10}$ M. Tilsavet Træ hidtil frit, — herefter $\frac{1}{4}$ M. Grove, raa, ufarvede Bødker-, Drejer-, Snedker- og Kurvefletterarbejder hidtil fri, — herefter 3 M. Forskjellige simplere Trævarer hidtil 0 à 6 M., herefter 10 M. Fine Varer hidtil 24, — herefter 30 M. Polstrede Møbler uden Overtræk hidtil 20, — herefter 30 M. Polstrede Møbler med Overtræk hidtil 20, — herefter 40 M. pr. 100 Kg.

Pos. 14. Humle. Hidtil 10, — herefter 20 M. pr. 100 Kg. brutto. 100 pCt.s Forhøjelse!

Pos. 15. Instrumenter, Maskiner m. m. Musikalske Instrumenter hidtil 12, — herefter 30 M. Lokomotiver og Lokomobiler siden 1ste Jan. 1877 toldfri, — herefter 8 M. Maskiner af Træ, Støbejern og Smedejern siden 1ste Jan. 1877 fri, — herefter 3 à 5 M. pr. 100 Kg. Jernbanevogne uden Polstre siden 1ste Jan 1877 fri, — herefter 6 pCt. af Værdien. Andre Jernbanevogne 10 pCt. af Værdien. Andre Vogne med Polstre 150 M. pr. Stk.

Pos. 17. Kautschuck og Guttaperka samt Varer heraf. I raa eller blot rensed Tilstand toldfri. Varer heraf større eller mindre Forhøjelser.

Pos. 18. Klæder og Modevarer. Tildels For-

højelser paa flere hundrede Procent. For Exempel: saadanne Varer af Silke eller Floretsilke, broderede, og med Kniplinger hidtil 180 à 240 M. — nu 900 M. pr. 100 Kg.

Pos. 19. Kobbervarer, Pos. 20. Isenkramvarer, Pos. 21. Læder og Lædervarer, — større eller mindre Forhøjelser:

Pos. 22. Hørgarn, Lærred og Linnedvarer. Maskinspundet Hørgarn hidtil 3, — herefter 3 à 12 M. Haandspundet Hørgarn hidtil frit, — herefter 6 M. Traad hidtil 24, — herefter 36 M. Rebslagervarer hidtil 3, — herefter 6 M. pr. 100 Kg. O. s. fr.

Pos. 23. Lys. Hidtil 9, — herefter 15 M. pr. 100 Kg.

Pos. 25. Konsumtibilier. Brændevin hidtil 36, — herefter 48 M. Vin, Most og Cider hidtil 16, — herefter 24 (paa Fustager) og 48 M. (paa Flasker) pr. 100 Kg. Smør hidtil 8, — herefter 20 M. Kjød hidtil frit, — herefter 12 M. Ubrændt Kaffe hidtil 35, — herefter 42 M. Brændt Kaffe hidtil 42, — herefter 50 M. Ost hidtil 10, — herefter 20 M. Kraftmel, Nudler, Sago etc. hidtil fri, — herefter 6 M. Møllefabrikater af Korn, navnlig Mel og Gryn hidtil fri, — herefter 2 M. Østers, Hummer og andre Skaldyr hidtil 12, — herefter 24 M. Ris hidtil 3, — herefter 4 M. Salt hidtil 12, — herefter 12,80 M. The hidtil 48, — herefter 100 M. pr. 100 Kg. Fisk herefter som hidtil 3 M. pr. 100 Kg. Saltede Sild 3 M. pr. Td. — Tobakstolden vil blive fastsat ved en særlig Lov, hvorfor Forslaget til den almindelige Toldlov ikke bestemmer noget om den.

Pos. 26. Olje og Fedt. Oljer paa Flasker og i Krukker hidtil 5, — herefter 20 M. Spiseoljer paa Fustager hidtil 3 à 5, — herefter 8 M. Fedt hidtil for Størstedelen frit, — herefter 2 à 10 M. pr. 100 Kg.

Pos. 27. Papir og Papvarer. Forskjellige Forhøjelser.

Pos. 28. Pelsværk. Meget betydelige Forhøjelser.

Pos. 29. Petroleum. Hidtil frit, — herefter 6 M. pr. 100 Kg.

Pos. 30. Silke og Silkevarer. Silkevarer hidtil 180 à 240, — herefter-600 M. pr. 100 Kg.

Pos. 31. Sæbe og Parfumerier. Sæbe hidtil 5 à 12, — herefter 5 à 30 M. Parfumerier hidtil 20, — herefter 100 M. pr. 100 Kg.

Pos. 37. Levende Dyr og dyriske Produkter «anderweitig nicht genannt» fri. Æg hidtil frit, — herefter 3 M. pr. 100 Kg.

Pos. 38. Lervarer. Forskjellige Forhøjelser.

Pos. 40. Voxdug. Hidtil 4 à 12, — herefter 12 à 50 M. pr. 100 Kg.

Pos. 41. Uld. Raa Uld fri. Uldgarn hidtil dels frit, dels Toldsatser paa 3 à 24 M., — herefter Toldsatser paa 3, 8, 10, 12, 24 og 30 M. Forskjellige Uldvarer hidtil 60 à 180 M., — herefter 100 à 600 M. pr. 100 Kg.

Pos. 42. Zink og Zinkvarer. Raat Zink frit, valset Zink og grove Zinkvarer hidtil fri, — herefter 3 à 6 M. Fine Zinkvarer 24 M. pr. 100 Kg.

Pos. 43. Tin og Tinvarer. Ganske analog med Pos. 42.

Disse Exempler ville give en lille Forestilling om Toldudkastets hele Aand og Retning og dets Forhold til den endnu gjældende Tarif. De ville vise, hvorledes den tidligere Toldfrihed for et stort Antal Artikler er bleven forvandlet til Toldpligt, hvorledes en tidligere moderat Told er bleven afløst af en meget høj Told, og hvorledes man endog ikke har undset sig ved at belægge de allerførste Livsfornødenheder (Brød og Kjød) saavel som flere af Industriens vigtigste Raastoffer med Told. Man vilde imidlertid være temmelig naiv, naar man troede, at de ægte Beskyttelsesmænd nu vare tilfredsstillende. Nej, det er ikke saa let at gjøre dem tilpas. At belægge Artikler, der tidligere vare toldfri, med Told og at sætte de bestaaende Toldsatser flere hundrede Procent i Vejret, — hvad forslaar det! Tilfredsstiller man Fabrikanterne paa et Punkt, kan man være vis paa, at de ere misfornøjede paa et andet. Og faa de Industridrivende nogen Beskyttelse, komme Landmændene og klage over, at de ikke have faaet nok. Om Stemningen, specielt Godsejernes, ligeoverfor Toldlovsforslaget har man et ret interessant lille Vidnesbyrd i en meget omtalt af «Reichsbote» offentliggjort Brevvexling mellem Frih. v. Thüngen til Rossbach i Bayern og Fyrst Bismarck.

Den bayerske «Agrarier» havde indsamlet nogle Tilslutningsadresser til det bismarckske Program af 15. December, hvilke han indsendte til Grev Vilhelm Bismarck med Anmodning om, at denne vilde besørge dem videre til sin Fader. Tilslutningsadresserne vare ledsagede af en Rossbach d. 12. April 1879 dateret Skrivelse, i hvilken Frih. v. Thüngen først anmoder Greven og hans fyrstelige Fader om for Guds Skyld ikke at betragte Adresserne som Tillidserklæringer til Toldlovsforslaget. Nej, Tilslutningen gjælder Programmet af 15. December, men paa ingen Maade dette Toldlovsforslag, der hverken har opfyldt Programmets Løfte om en «almindelig Toldpligt» eller dets Løfte om en ligelig Beskyttelse af den hele Produktion. Efter at man saaledes er bleven sat i den rette Stemning, fortsætter Skrivelsen paa følgende Maade:

«Den foreslaaede Tarif kan i Hovedsagen betegnes som en Beskyttelses-Toldtarif for Industrien, men med Landbruget affinder den sig kun ganske flygtigt; thi medens f. Ex. Jern beskyttes med en Told paa 20 pCt. eller endnu mere af Værdien, er Rug bleven affundet med en Told paa kun 3 pCt. Nogenlunde beskyttet er kun Dyr, dyriske Produkter, landøkonomisk Industri og Humle; men aldeles utilstrækkelig er Korntolden, der egentlig kun er ensbetydende med et statistisk Gebyr. Og Korn er og bliver dog i Tyskland Landbrugets Hovedprodukt; det gaar ikke an yderligere at indskrænke Dyrkingen deraf. . . . Fremfor Alt maa Korn belægges med en dygtig Told. . . . Med den i Tarifudkastet foreslaaede Told kan Landbruget ikke give sig tilfreds; Alt maa gjøres for at faa den forhøjet og det strax! . . . Sker dette ikke vil Landbruget langsomt men sikkert gaa til Grunde. Landbo-Middelstanden vil forsvinde; de rige Kapitalister ville for Spotpris købe Latifundier og lade dem ligge hen som Græsgange; Bonden bliver, hvad han var for 2000 Aar siden, Hyrde; en Del udvandrer, de Andre blive Socialdemokrater, og saa har vi den sociale Revolution, der ender med Cæsarismen! Det er det Billede, der

viser sig for mit Blik, naar Landbruget ikke hjælpes energisk. . . . Lad Hjælpen komme snart! Deres store Fader er den eneste Mand i Verden, der kan hjælpe os, og derfor sætte vi ogsaa vor Lid til ham!»

Paa dette Brev — der desuden indeholdt nogle Historier om Landmændenes Falliter, der bruse frem som «Lavinier», om «Jøde-Aagerkarlene» m. m. af samme Art — modtog Hr. v. Thüngen følgende yderst karakteristiske egenhændige Skrivelse (dat. Berlin d. 16. April 1879) fra Rigskansleren:

«Deres Skrivelse har jeg læst med stor Interesse. Jeg deler Deres deri udtalte Anskuelse, at de foreslaaede Korntoldsatser ikke ere tilstrækkelige til at give Landbruget en Beskyttelse, der staar i Forhold til de direkte Skatter, det bærer; de ville maaske kun have den Følge, at der kommer Orden i og Oversigt over Kornindførselen, og at navnlig Tysklands Overfyldning med ikke solgt Korn formindskes; men jeg har ikke kunnet opnaa mere ved mine Forhandlinger med Regeringerne og Tarifkommissionen, og jeg har navnlig ligeoverfor de større Forbundsstaters Ministerier kun med stor Anstrengelse kunnet fastholde det Opnaaede. De fleste syd- og mellemtyske Ministeriers Modstand og den württembergske Regerings Begjæring om at faa de 50 Pfennig Told nedsat til 30 Pf. vil være Dem bekjendt. En endnu større Vægt end paa Tolden lægger jeg imidlertid paa Jernbanetariferne, ved hvilke der ligefrem gives Indførselspræmier, der ikke sjældent naa det 4- eller 5-dobbelte af Tolden paa 50 Pfennig. Naar det lykkes at fjerne denne Uretfærdighed, saa lover jeg mig deraf større Virkninger end af en Fordobling eller en dobbelt Fordobling af den foreslaaede Told; men hidtil har jeg neppe Haab om i saa Henseende at vinde de store Forbundsstaters Ministerier. De bayerske Banetarifer og deres Virkninger kjender De af egen Erfaring. Jeg mangler al Indflydelse derpaa. Naar en Forbedring skal opnaas i den foreslaaede Toldtarif, maa alle Landbrugets Repræsentanter i Rigsdagen sætte sig i Bevægelse, forene sig og stille Andragender. Ogsaa Indholdet af Deres Brev vilde jeg hellere se offentliggjort, end at det skulde forblive liggende blandt mine Akter; thi hvad mig angaar, kan jeg sige: *vous préchez un converti*, og jeg gjør allerede, hvad jeg kan. Jeg har ind-

virket, saa meget som jeg kunde paa Tarifkommissionen for at faa Landbruget stillet *pari passu* med Industrien; men i saa Henseende har jeg snarere fundet Anklang hos de Industridrivende end hos Ministerierne, efter hvis Instrux Kommissionsmedlemmerne have stemt. Jeg vedbliver i mine Bestræbelser; men paa det officielle og det publicistiske Omraade trænger jeg til en stærkere og mere praktisk Understøttelse end den, jeg hidtil har fundet.»

Disse to Aktstykker have tildraget sig megen Opmærksomhed, og navnlig har den bismarckske Skrivelse, der antyder den «agrарiske» Politik, Rigskansleren ønsker at følge, spillet en stor Rolle i den tyske Rigsdags Forhandlinger om Toldsagen.

Om disse Forhandlinger, der begyndte strax efter at Rigsdagen i Slutningen af April var traadt sammen igjen, kunde der siges meget. Man maa indrømme, at de have bragt flere højst interessante Udtalelser; men i det Hele maa det dog siges, at de ere et godt Exempel paa, hvorledes en Sag som Toldsagen ikke bør fremmes! Lad os dog et Øjeblik tænke paa, hvorledes man har baaret sig ad i Tyskland: Endnu for omtrent to Aar siden udtalte Bismarck sig for det engelske System; i Løbet af knap to Aar har han været i Stand til at arbejde sig baglænds op til Standpunktet af 1818. Da dette Standpunkt var naaet, lod han sit Toldlovsforslag udarbejde af Gehejmeraader, om hvem det ikke vides, at de have beskæftiget sig med Toldspørgsmaal, før Bismarck fandt for godt at gjøre dem til Medlemmer af Tarifkommissionen. Tarifforslaget blev derefter indbragt i Rigsdagen, hvor Forsvaret for det førtes, foruden af Regeringens Medlemmer, af nogle «konservative» Godsejere, nogle «nationalliberale» Overløbere og af Medlemmer af «Centrum». I Virkeligheden er, som Eug. Richter fremhæver, dets Skjæbne bleven lagt i Hænderne paa det Parti, der tæller

de fleste gejstlige Herrer i sin Midte, og hvis religiøse Synspunkter pleje at hæve det over økonomiske og overhovedet jordiske Smaasager! Og saa forhippet har Rigsdagen været paa at lystre denne Halvgud, — der, som Virchow siger, betragter Kritik som en Blasfemi og Ros som en Næsvished — at den kun har givet sig Tid til at undersøge en Del af Lovforslaget ved Udvalg. En Mængde af de allervigtigste Positioner ere blevne vedtagne i Hui og Hast uden Udvalgs Nedsættelse! Bimarck har udtalt sit: *sic volo, sic jubeo!* Saa lystrer man! Ligeoverfor Bismarcks Vilje har Fornuften intet at sige! Heller maatte dog vistnok den tyske Rigsdag have betænkt sig lidt for længe, naar galt skulde være, end udvise en Ilfærdighed, som den vil komme til at angre. Et saadant Exempel som det den tyske Rigsdag har givet i Told-sagen — en Sag af den mest indviklede Beskaffenhed, hvor de forskjelligste Hensyn maa overvejes — kan nok betegnes som et afskrækkende Exempel.

I det Øjeblik da nærværende Hefte afsluttes, foreligger der endnu ikke noget Definitivt. Men naar vi næste Gang samles med Læserne, ville vi, efter alle Julemærker at dømme, have at berette om en glimrende Sejr. Om denne glimrende Sejr tillige vil blive en Pyrrhusejr, faar Fremtiden vise.

25/5.

A. P.